

**Ochrana životního prostředí
v ústavně právních předpisech,
právo na příznivé životní prostředí
a na informace o stavu ŽP**

Jana Dudová

Ústavní základy

Ústava

- Preambule, Čl. 7, čl. 10 (Mezinárodní úmluvy)

Listina základních práv a svobod

- Čl. 6 (Právo na život)
- Čl. 11 (Vlastnické právo)
- Čl. 17-23 (Politická práva)
- Čl. 31 (Právo na zdraví)
- Čl. 35 (Právo na příznivé ŽP)
- Čl. 36 (Právo na soudní ochranu)

Ústavní základy

Právo na život

Toto právo nelze realizovat bez kvality prostředí

Vlastnické právo

ŽP jako předmět vlastnictví

Čl. 11 odst. 2 – výhradní vlastnictví

Čl. 11 odst. 3:

vlastnictví nesmí být zneužito v rozporu se zájmem na ochranu životního prostředí

výkon vlastnického práva nesmí poškozovat ŽP nad míru stanovenou zákonem = princip přípustné míry znečištění ŽP

Ústavní základy

Politická práva

Svoboda projevu a právo na informace

Právo shromažďovací a sdružovací

Právo petiční

Právo podílet se na správě věcí veřejných

Ochrana životního prostředí a veřejného zdraví
jako důvod pro realizaci těchto práv

Právo na příznivé životní prostředí

- Článek 35 LZPS

(1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.

(2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.

(3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

- Článek 41 LZPS

Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.

- subjekt: „každý“

- příznivé životní prostředí jako objektivní kategorie

Právo na příznivé životní prostředí

- *„skutečnost, že životní prostředí je veřejným statkem (hodnotou) ve smyslu preambule Ústavy a Listiny a čl. 7 Ústavy, nevylučuje existenci subjektivního práva na příznivé životní prostředí (čl. 35 odst. 1 Listiny), jakož i práva v zákonem stanoveném rozsahu se jej domáhat (čl. 41 Listiny).“ (III. ÚS 70/97)*

Právo na příznivé životní prostředí

- **právo na život** (ve smyslu právo na přežití): **Všeobecná deklarace lidských práv** z roku 1948 má pouze doporučující povahu – internacionalizace lidských práv (čl. 3)
Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966 (čl. 6)
Evropská úmluva o ochraně lidských práv (čl. 2)
- **Aarhuská úmluva** (m. j. i hluk, radiace, lidské zdraví...) – judikatura soudů: AU není přímým pramenem jakýchkoliv občanských práv či závazků, natož práv či svobod základních? (srov. I. ÚS 2660/08)
x obsahuje sice závazky státu, současně jsou však dovoditelná i konkrétní práva veřejnosti (jednotlivců i skupin)
srov. I.ÚS 59/14

Aarhuská úmluva

- Jedná se o mezinárodní smlouvu v režimu čl. 10 Ústavy, tedy o vyhlášenou mezinárodní smlouvu, k jejíž ratifikaci dal souhlas Parlament a již je Česká republika vázána. Jako taková je součástí právního řádu České republiky, přičemž platí, že stanoví-li něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.
- Aby se subjekty mohly dovolávat přímo jednotlivých ustanovení Aarhuské úmluvy, musela by tato ustanovení splňovat podmínky pro přímou aplikovatelnost, tzn. být dostatečně jasná a určitá, aby z nich bylo možno vyvodit práva povinnosti subjektů, bez potřeby existence vnitrostátních opatření. Tento předpoklad ovšem Aarhuská úmluva nesplňuje, což mimo jiné vyplývá i z judikatury českých soudů.

Judikatura k Aarhuské úmluvě

I.ÚS 59/14

- *Je-li tedy možné interpretovat vnitrostátní normy vícero možnými způsoby, má přednost ten výklad, který naplňuje požadavky Aarhuské úmluvy.* Rozhodnutím Rady č. 2005/370/ES ze dne 17. února 2005 přistoupilo k Aarhuské úmluvě též Evropské společenství (Úřední věstník Evropské unie ze dne 17. 5. 2005, L 124/1) a Aarhuská úmluva se stala součástí komunitárního práva, a to v režimu tzv. smíšených smluv.
- Je žádoucí, aby prostor k soudní ochraně dostali nejen jednotlivci samotní, ale též právní subjekty, do nichž se sdružují. Také v tomto směru je třeba, *s průmětem do českého právního prostředí, interpretovat shora citované pasáže Aarhuské úmluvy, které našly své vyjádření v ustanovení § 70 odst. 1 a souvisejících zákona o ochraně přírody a krajiny.*

Evropská úmluva o ochraně základních práv a svobod

- Výlučně práva **jednotlivců**
- Úprava práv, jež na úrovni OSN pokrývá **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech**
- Nezatratitelná a nezadatelná práva: právo na život + důstojnost
- Soukromý a rodinný život
- **Nejefektivnější mezinárodní instrument**
- Každý jednatlivec může podávat stížnosti k ESLP (porušení práv ve vztahu ke státu – smluvní strany Úmluvy)
- **Konečný a závazný** (de facto precedent) **rozsudek**
+ ev. spravedlivé zadostiučinění

Judikatura ESLP

- **práva individuální**, panevropský dosah
- Signatáři Evropské úmluvy jsou členy Rady Evropy
- L.C.B. versus Spojené království
chybějící kauzální nexus při onemocnění leukémií v důsledku jaderných pokusů

ESLP a právo na pokojné užívání majetku

- Fadějevová proti Rusku: znečištění prostředí ocelárnou ovlivnilo kvalitu života + spravedlivé zadostiučinění. Obdobně:
- Asselbourg a Greenpeace proti Lucembursku
- Guerra a další proti Itálii a další.....
- Branduse proti Rumunsku (popř. i ve vazbě na čl. 3 – nelidské a ponižující zacházení...)

Princip předběžné opatrnosti

- **Posuzování zdravotních rizik** (nejistota rizika vs. ohrožení)
- **Rozumně dosažitelná míra** (poměr mezi ekonomickými náklady a očekávanými zdrav. přínosy)
- **Nejlepší dostupné techniky** – BAT (Seznam odborně způsobilých osob)
- **Náměty** dle vybrané zahraniční právní úpravy UK: BATNESS (Best Available Techniques not entailing excessive cost)

Právo na informace o životním prostředí

- z. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí
- z. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Oprávněné subjekty

Formální nároky

Povinné subjekty

Poskytované informace

Výjimky

Zpoplatnění

Právo na informace o životním prostředí

informace o životním prostředí:

- informace o stavu a vývoji životního prostředí, o příčinách a důsledcích tohoto stavu, o stavu jednotlivých složek ŽP, o vlivech staveb, činností a technologií na ŽP a o správních řízeních v této oblasti, využívání zdrojů, vlivu staveb a činností mimo jiné i na veřejné zdraví ...

Právo na informace o životním prostředí

Aktivní zpřístupňování informací

- poskytování informací o životním prostředí neomezenému počtu osob, které zároveň nemusí prokazovat právní zájem pro získání informace

Pasivní zpřístupňování informací

- poskytování informací na základě žádosti

Zásada bezúplatnosti – náhrada ve výši, která nesmí přesáhnout náklady spojené s pořízením kopií, opatřením technických nosičů dat a s odesláním informací žadateli.

Informace, které nesmí být poskytnuty

Odepřeno bude podle § 8 odst. 1 zákona č. 123/1998 Sb. zpřístupnění informace, pokud je vylučují předpisy

- o ochraně utajovaných informací,
- o ochraně osobních nebo individuálních údajů a o ochraně osobnosti. Porušením práva na ochranu osobnosti přitom není poskytnutí informace o znečišťovateli obsažené v pravomocném rozhodnutí o trestném činu, přestupku nebo jiném správním deliktu. Tuto výlukou také nelze použít na informace o vypouštění emisí;
- o ochraně duševního vlastnictví,
- o ochraně obchodního tajemství. Tuto výlukou nelze použít, jestliže se požadovaná informace týká provozní činnosti provozovatele, která má vliv na životní prostředí, nebo hrozí bezprostřední ohrožení lidského zdraví a životního prostředí, anebo byla požadovaná informace získána z prostředků z veřejných rozpočtů (postačí přitom splnění byť i jediné z těchto tří podmínek). Tuto výlukou také nelze použít na informace o vypouštění emisí.

Informace, které nemusí být poskytnuty

Jedná se o:

- informaci, která byla povinnému subjektu předána osobou, která k tomu nebyla podle zákona povinna a nedala předchozí písemný souhlas k zpřístupnění této informace. Tuto výlukou nelze použít na informace o vypouštění emisí.
- informaci, jejíž zpřístupnění by mohlo mít nepříznivý vliv na ochranu životního prostředí. Tuto výlukou nelze použít na informace o vypouštění emisí.
- informace o průběhu vyšetřování v trestních věcech
- informace týkající se neukončených řízení a nepravomocných rozhodnutí o přestupcích a jiných správních deliktech
- informace se týká dosud nezpracovaných nebo nevyhodnocených údajů
- informace se týká vnitřních pokynů povinného subjektu, které se vztahují výhradně k jeho vnitřnímu chodu.
- informace, kterou má žadatel již prokazatelně k dispozici.

Žádost může být také odmítnuta v případě, pokud je z nějakého důvodu vadná (§ 8 odst. 2 a 3 zákona č. 123/1998 Sb.), tj.:

- byla formulována nesrozumitelně nebo příliš obecně a žadatel, ač byl k tomu vyzván, ji nedoplnil
- jde o anonymní žádost
- je formulována zjevně provokativně nebo obstrukčně.

Povinné subjekty práva na informace o životním prostředí dle z.123/1998 Sb.

- správní úřady, jiné organizační složky státu a orgány územních samosprávných celků
- právnické nebo fyzické osoby, které na základě zvláštních právních předpisů vykonávají v oblasti veřejné správy působnost vztahující se přímo nebo nepřímo k životnímu prostředí
- právnické osoby založené, zřízené, řízené nebo pověřené subjekty výše uvedenými, jakož i fyzické osoby těmito subjekty pověřené, které na základě právních předpisů nebo dohody poskytují služby, které ovlivňují stav životního prostředí

Povinné subjekty dle z. 123/1998 Sb.

- pověřené osoby; kterými mohou být
 - právnické osoby založené, zřízené, řízené nebo pověřené výše uvedenými subjekty (jde např. o příspěvkové organizace – školy, muzea, nemocnice; nebo státní fondy – např. Státní fond životního prostředí)
 - fyzické osoby poskytující služby, které mají vliv na životní prostředí, pověřené k této činnosti výše uvedenými subjekty (zejm. držitelé autorizace dle § 19 zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, nebo o osoby oprávněné k nakládání s odpady dle zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech)

Právo na informace o životním prostředí

Náležitosti žádosti

- Kdo ji podal
- Čeho se má informace týkat
- Forma: ústně nebo písemně, telefonicky, elektronicky, faxem nebo jinou technicky proveditelnou formou.

Žádost nemusí být odůvodněna

- Odmítnutí, pokud žádost byla formulována nesrozumitelně nebo příliš obecně a žadatel, ač byl k tomu vyzván, ji nedoplnil; nebo jde o anonymní žádost, nebo je formulována zjevně provokativně nebo obstrukčně.

Právo na informace o životním prostředí

Postup:

- žádost nesrozumitelná nebo příliš obecná – výzva k doplnění.
- podána anonymně, aniž by bylo možné zjistit tazatele – odmítnutí.
- podána subjektu, který není příslušný ji zodpovědět – postoupení známému subjektu, případně do 15 dnů sdělení, že informace nemůže být poskytnuta.
- jde o informaci již někde zveřejněnou – možnost odkázat na konkrétní zdroj.

Právo na informace o životním prostředí

Lhůta k poskytnutí informace: do 30 dnů ode dne přijetí (možnost lhůtu prodloužit max. na 60 dnů)

Mlčení = fikce odepření informace (odvolání, žaloba)

Pokud je dán některý z důvodů odepření informace – rozhodnutí (odvolání, žaloba)

Právo na informace o životním prostředí

- Rozhodnutí o odepření zpřístupnění informace je po vyčerpání řádných opravných prostředků přezkoumatelné soudem podle SŘS.

Úhrada za poskytnuté informace

- Podle § 10 odst. 3 jsou povinné subjekty v souvislosti se zpřístupňováním informací oprávněny žádat úhradu ve výši, která nesmí přesáhnout náklady spojené s pořízením kopií, opatřením technických nosičů dat a s odesláním informací žadateli. Povinné subjekty také mohou žádat úhradu ceny technického nosiče dat, pokud jste o zpřístupnění informace na tomto nosiči výslovně požádal. Tento nosič dat je možné k žádosti namísto úhrady přiložit.
- Za poskytnutí informací na základě zákona č. 123/1998 Sb. však nemohou - na rozdíl od informací na základě zákona č. 106/1999 Sb. - povinné subjekty žádat úhradu za mimořádně rozsáhlé vyhledání informací. Povinný subjekt také nemůže zpřístupnění informace podmínit úhradou požadované částky, tj. nemůže informaci odeprít s odkazem na porušení povinnosti tuto částku uhradit.

Praktický příklad

- **Lidské právo na příznivé životní prostředí a ochranu zdraví člověka**
- **Aarhuská úmluva a její aplikovatelnost v právu ŽP**
- **Standardy a limity pro použití EIA v přeshraničním kontextu?**
- **Prostředky regulace**
- **Organizační zabezpečení**